

тільки знайомим та близьким, родичам, але й іншими особам – 5,3 %. Результати дослідження надали можливість визначити особливості механізму віктимної поведінки під час вчинення шахрайства. Так званий «згорнутий» характер (без обдумування рішення, перегляду варіантів наслідків, вчинених дій), який зустрічається у складних, незвичних для даної людини ситуаціях, що потребують швидкого на них реагування. Тоді всі стадії механізму віктимної поведінки співпадають. Після прийняття рішення настає етап його виконання, тобто, фактична реалізація рішення (інколи відбувається відхід від запланованих дій), але стан потенційного потерпілого та стан зовнішнього середовища на різних стадіях злочинної поведінки не залишаються незмінними. Таким чином, під час дослідження механізму віктимної поведінки були вилічені такі елементи – взаємодія «злочинця і потенційного потерпілого», застосування маніпуляційних прийомів, формування мотивації потенційного потерпілого, прийняття рішення та акт поведінки, обумовленої особистісними якостями потерпілого.

Отже, доцільно на даному етапі розвитку держави диференціювати заходи віктимологічної профілактики на всіх рівнях з урахуванням різновиду шахрайства, способу його вчинення, характеристик суб'єкта злочину, типів жертв, особливостей їх поведінки, способу життя та обставин можливої віктимізації. Абсолютна захищеність людини від шахрайства недосяжна, тому у питаннях віктимологічної профілактики доцільніше орієнтуватись на оволодіння навичками віктимологічного захисту, коли людина буде здатною критично оцінювати свою поведінку і передбачати такі оптимальні кроки, які б зводили ризик віктимізації до мінімуму.

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КРАДІЖОК

Янчук Н.В., слушач магістратури ННІФПСКМ НАВС

Злочини, що посягають на власність, становлять одну з найпоширеніших і найнебезпечніших груп злочинних діянь, оскільки вони посягають на одне з найважливіших соціальних благ - право власності. Необхідність дослідження злочинів, що посягають на власність, та визначення ефективних заходів запобігання пов'язано з тим, що вони мають масовий характер і за цією ознакою далеко залишають позаду всі інші злочини.

Найпоширенішим злочином в загальному обсязі злочинності є крадіжки. У структурі цього виду злочину кількісно переважають крадіжки майна громадян (третина з них - квартирні). Середній відсоток розкриття злочинів проти власності в Україні складає 26,4 %. Серед них квартирних крадіжок - 25,5 % на 2013 рік з посиленням на «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення», наданий

Генпрокуратурою, за 10 місяців 2013 року в Україні зареєстровано 337160 злочинів проти власності. З них вручено повідомлення про підозру (тобто встановлено підозрюваних) 89194. Таким чином, відсоток розкриття складає 26,4 %.

Серед цих злочинів: крадіжки - 244295, відсоток розкриття складає 24,7 %; крадіжки зі складів, баз, магазинів та інших торгових точок - 11587, відсоток розкриття складає - 10,1 %; крадіжки вантажів на транспорті - 722, відсоток розкриття - 23 %; крадіжки худоби, птиці - 335, відсоток розкриття складає - 9,8 %; крадіжки у пасажирів - 1604, відсоток розкриття - 15,6 %; крадіжки з квартир - 12924, відсоток розкриття - 25,5 %; крадіжки з дач і садових будинків - 4356, відсоток розкриття складає - 15,3 %; крадіжки з автомобілів - 9091, розкрито 1541, відсоток розкриття - 16,9 %; кишенькові крадіжки - 5515, відсоток розкриття - 15,4 %.

За результатами роботи підрозділів органів внутрішніх справ за 2 місяці 2014 року кількість крадіжок становила 25252 кримінальних правопорушень, у тому числі квартирних крадіжок 2015, з них повідомлено про підозру за вчинення кримінального правопорушення 4748 особам. Серед цих злочинів крадіжки вчинені в громадських місцях становлять 9392 кримінальних правопорушень (к.п.), за якими особи, які їх вчинили, встановлені 1692.

Дані кримінальні правопорушення вчиняються: на вулицях (дорогах), площах, у парках, скверах 3779 к.п., на автомагістралях 14 к.п., на автодорозах (за межами населених пунктів) 45 к.п.

Найчастіше крадіжки трапляються в громадських місцях, за днями тижня в понеділок 1433 к.п., рідше в неділю 1139 к.п. За часом найчастіше з 09-16 год. (3010 к.п.), рідше з 17.00-24.00 год. (2041 к.п.). За місцем вчинення найчастіше у містах та селищах міського типу (8875 к.п.), рідше у сільській місцевості (218к.п.).

Важливість дослідження цієї проблеми актуальна, оскільки можливість виходу України з кризового стану тісно пов'язана зі зменшенням рівнем корисливої злочинності, у тому числі крадіжок. Злочини вказаної категорії завдають серйозної шкоди не тільки окремій особі або сім'ї потерпілих, але і суспільству, його матеріальному добробуту. Негативно позначається на криміногенній ситуації в країні відсутність реальної допомоги жертвам таких злочинів: матеріальної, консультативної, правової.

Останніми роками в межах протидії злочинності вченими-кримінологами дедалі більше уваги приділяється віктимологічному аспекту запобіжної діяльності. Разом із тим, віктимологічна профілактика як один із напрямків запобігання злочинності ще не посіла в нашому суспільстві належного місця.

Погоджуючись з позицією Д.В.Ривмана, зазначимо, що задля ефективності профілактики необхідно максимально використовувати

усі можливості (у тому числі й віктимологічні), а не лише ті, що пов'язані з особою, від якої можна очікувати вчинення злочину.

Над розробленням проблем віктимологічної профілактики працювали чимало закордонних та вітчизняних вчених-кримінологів, серед яких: А.І.Алексєєв, Г. фон Гентіг, В.В. Голіна, О.М. Джужа, Д.В. Ривман, Л.В. Франк тощо.

Віктимологічна профілактика - це специфічна діяльність соціальних інститутів, спрямована на виявлення, усунення або нейтралізацію чинників, обставин, ситуацій, які формують віктимна поведінка і обумовлюють вчинення злочинів; виявлення груп ризику і конкретних осіб з підвищеним ступенем віктимності з метою відновлення чи активізації їх захисних властивостей; а також розробка або вдосконалення вже наявних спеціальних засобів захисту громадян і конкретних осіб від злочинів. З метою попередження злочинів проти власності у повному обсязі використовуються засоби і методи віктимологічної профілактики.

Видаючи і розповсюджуючи брошури, пам'ятки, буклети з інформацією для населення про можливі зазіхання на транспорт, про способи та інші хитрощі які застосовують злодії при крадіжках, працівники ОВС, зменшують ризик конкретних осіб з підвищеним ступенем віктимності, стати жертвами даного виду злочину.

Говорячи про попередження крадіжок, як злочинів проти власності в цілому необхідно сказати, що основна роль у даному випадку належить системі заходів загальнодержавного рівня щодо стабілізації економіки, зростання виробництва, досягнення балансу економічної ефективності. Без цього практично всі профілактичні заходи організаційно-господарського, управлінського, технічного та організаційно-правового характеру навряд чи зможуть кардинально поліпшити ситуацію.

Важливу роль у посиленні профілактики крадіжок має відігравати система кримінологічної експертизи, основою якої можуть стати комісії, об'єднання, асоціації незалежних експертів з числа фахівців-кримінологів, юристів, економістів, соціологів, вчених інших спеціальностей та фахівців-практиків, які здійснюють постійний експертний моніторинг соціальної ефективності чинного законодавства, різних програм економічного і соціального характеру, а також оцінюють і прогнозують можливі наслідки законопроектів з точки зору їх криміногенності (або антикриміногенності).

До комплексу організаційно-технічних заходів профілактики відносяться заходи, що забезпечують охорону, облік, визначення кількісних і якісних показників стану майна, руху грошових коштів і т.д. Конкретної реалізацією цих заходів є впровадження сучасних комп'ютеризованих систем охорони складських, торговельних і конторських приміщень, квартир громадян і т.д.

В якості важливих заходів профілактичного характеру можна назвати створення єдиної комп'ютерної системи обліку інформації про осіб, які коли-небудь притягувалися до кримінальної відповідальності за подібні діяння.

Аналізуючи заходи віктимологічної профілактики, яку ще часто називають «профілактикою навпаки», таких видів злочинів, як квартирні та кишенькові крадіжки виділяють такі заходи застереження:

1. Заходи захисту від крадіжок з помешкань громадян. Експерти вважають, що «середньостатистичний» крадій відмовиться від свого наміру, якщо на його шляху зявиться перешкода, на подолання якої доведеться витратити зайві 4 хвилини. У зв'язку з цим варто ретельно перевірити всі підходи, що ведуть до квартири: двері, вікна, підвал, гараж та інші місця, які можна легко відчинити або зламати. Двері слід зробити міцними, краще броньованими, укріпити раму вікна, замінити звичайний замок на надійний, скляні двері закрити металевими жалюзі. На нижніх поверхах варто поставити захисні ґрати. Доцільно також всановити освітлення вхідних дверей і обладнати квартиру охоронною сигналізацією. У разі тимчасового залишення квартири потрібно надати будинкові (квартирі) жилого вигляду: пропонується застосовувати таймери, які періодично включають і вимикають світло та радіо; припинити на певний час доставку пошти та кореспонденції; на балконі вивісити білизну. Ці хитрощі створюють ілюзію присутності вдома господарів.

2. Заходи захисту від пограбувань і крадіжок: не носити гаманець у верхніх кишенях одяжі; не брати з собою зайвих грошей, а лише потрібну суму; бажано мати при собі другий гаманець з дрібними грошима, який у разі потреби можна віддати грабіжникам; ніколи не тримати всі гроші в одному місці; обов'язково мати в кишені розміну монету, щоб без потреби не розкривати гаманець та не привертати увагу злочинців. Жіночі сумочки особливо впадають в око грабіжникам, тому їх не можна залишати без уваги. Не носити відкрито коштовні прикраси та інші дорогі речі; не прикріплювати до ключів від квартири ніяких предметів, які допоможуть відшукати власника ключів. Мати при собі свисток чи газовий балончик, а в ночі — кишеньковий ліхтарик; не підніматися по сходах якщо працює ліфт. У разі нападу в ліфті нажати кілька кнопок для його зупинки і кликати на допомогу. Здійснення ефективних заходів профілактики злочинів проти власності можливе лише за умов тісної взаємодії правоохоронних органів із засобами масової інформації: пресою, радіо - і телемовленням, які здійснюють віктимологічну профілактику, інформуючи населення, як поводитися в тій або іншій криміногенній ситуації, а також розміщуючи так звану соціальну рекламу профілактичної спрямованості для віктимологічної освіти громадян та повідомлення про результати правоохоронної діяльності на даному

напрямі. Необхідно інформувати населення про способи вчинення злочину, проводити аналіз віктимізації за місцем, часом вчинення кишенькових та квартирних крадіжок.

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА РОЗБІЙНИХ НАПАДІВ

Тарасюк А.Г., слухач магістратури ННІПФПСКМ НАВС

З метою об'єктивного дослідження механізму конкретного злочину необхідно вивчати не тільки злочинця, а й жертву злочину. Це зумовлено тим, що приводом до злочинного посягання і умовою, що полегшує його вчинення, іноді може бути й поведінка потерпілого. Таку поведінку у кримінології називають віктимною.

Для жертв корисливо-насильницьких злочинів, а саме розбійних нападів, характерна наявність певного комплексу соціально-демографічних, морально-психологічних і кримінально-правових ознак, прояв яких за певних обставин детермінує їх типову поведінку, що посилює ймовірність стати жертвою злочинів. Тому особи, наділені переліченими характеристиками, неодмінно мають перебувати в центрі уваги правоохоронних органів, а їхні якості – враховуватися під час розроблення заходів із профілактики корисливо-насильницької поведінки.

Саме тому в злочинах, що є проявами корисливо-насильницької поведінки, віктимна поведінка стає важливою умовою, що спричиняє вчинення таких злочинів. Взаємні образи, погрози, знущання не тільки завдають безпосередньої шкоди особі, а й призводять до вчинення тяжких злочинів проти її життя та здоров'я.

На підставі теоретичного аналізу проблеми розбійних нападів науковцями було зроблено припущення, що аморальна поведінка особистості є соціально-перцептивним чинником її віктимності, тобто чим аморальніше поводить себе людина, тим більше вона ризикує стати жертвою злочину. Для перевірки цієї гіпотези було здійснено емпіричне дослідження з метою з'ясування домінуючих особливостей дозлочинної поведінки реалізованих жертв з точки зору злочинців та аналіз міри аморальності дозлочинної поведінки потерпілих. Жертвами розбійних нападів цих засуджених стали: тільки чоловіки у 56 % опитаних, тільки жінки – 4 %, жінки й чоловіки – 28 %, жінки, чоловіки і діти у 9 %. Випадково обрали жертву 57 %, давно обирали – 42 %. Вважають, що жертва сама спровокувала скоєння злочину 60 %, так не вважають – 40 %. Були знайомі з жертвою до скоєння злочину 20 % опитаних, не знайомі – 80 %. Домінуючі особливості дозлочинної поведінки майбутньої жертви: наївність, некритичність – 30 %, агресивність – 27,2 %, аморальність – 23 %, жадібність – 9,2 %, необачність – 7,6 %, довірливість – 7,6 %, зловживання алкоголем або